

ATTICKÉ OBDOBÍ ŘECKÉ LITERATURY – EURIPIDES

EURIPIDES (ASI 481 - 406 PŘ. N. L.)

Přečtěte si následující text a zapište si do sešitu charakteristiku Euripidovy tvorby.

Euripides byl nejmladší ze tří velkých athénských tragiků 5. století. Byl synem statkáře; jinak však toho víme z jeho života málo: měl neobyčejné vzdělání a stýkal se s filozofy (byl žákem Anaxagory), svůj první kus uvedl v r. 455. Ve stáří odešel na dvůr makedonského krále Archelaa do Pelly, kde zemřel. Z jeho 92 dramát se zachovalo pouze devatenáct. Snažil se uvádět na jeviště nové problémy a svým přístupem k dramatu působil značně novátorsky oproti Aischylovi a Sofoklovi. Postavy jeho dramát jsou psychologicky mistrovsky prokreslené a vyznačují se velkou životností. Už Sofokles usoudil, že Euripides ukazuje lidi takové, jací jsou. Potlačil funkci chóru. U Euripida se také poprvé v tragédiích objevují ve středu pozornosti ženy se svými vášněmi. Kromě toho zpracoval látky týkající se otázek demokracie a chování vůči tradici, všiml si nedostatků athénské demokracie (asi v polovině 5. století se objevují první příznaky krize athénské demokracie). Zastupoval při tom vždycky moderní názory, které podněcovaly jeho současníky k prudkým diskusím. Přesto se mu jen těžko podařilo dosáhnout ve své době uznání. Nové postavení otázek ho často nutilo, aby pozměňoval mýty, takže se někdy mohl dostat zpátky k tradiční báji jenom pomocí *deus ex machina*.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Stejně jako Aischylos a Sofokles také Euripides zpracoval v tragédii Elektra mýtus o pomstě Orestově v dramatu Orestés. Jestliže však Sofokles oslavil ve smyslu mýtu Orestův čin jako spravedlivý, pak Euripides v něm viděl zločin, k němuž dal příkaz bůh Apollón. Orestes neměl podle něho právo zabít vlastní matku. Orestes a Elektra jsou za matkovraždu ze všech stran odsuzováni a čekají na smrt z rukou obce. Orestes se zmocní paláce, hrozí dalším krveprolitím, bůh Apollón však přinese smírné řešení: Orestes podstoupí roční vyhnanství a očistný soud.

Také láska začíná hrát v Euripidově dramatu větší úlohu. Euripides dějiště konfliktu přenesl do člověka samotného, do jeho vnitřního světa, kde se musí rozhodnout. Tak je tomu v Euripidově nejslavnější tragédii Médeji.

- Připomeňte si význam pojmu *deus ex machina*.

- O jakou řeckou báji se jedná?

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Přečtěte si výňatek z tragédie Médeia a odpovězte na otázky za textem, odpovědi si zapište do sešitu.

Médeia

(*insc. 431 př. n. l.*)

Médeia: Ty bídníku - jak jinak mám tě oslovit
než tímto jménem hanby pro tvou zbabělost –
tys přišel ke mně, přišels, tvore odporný?
To není síla ani mužnost, jestliže
se škůdce přátel dívá oběti své v tvář,
toť nestoudnost, toť neřest, z lidských neřestí
všech nejhnusnější! Ale dobře, že tu jsi!
Když vyčtu ti tvou mrzkost, sobě ulehčím,
a ty se budeš trápit, slyše slova má.
Nuž začnu mluvit od samého počátku.
Já ze spárů jisté smrti jsem tě spasila
- jak všichni Argoplavci mohou dosvědčit -,
když jsi měl zkrotit býky oheň soptící
a smrtonosnou setbu do brázd zasít.
Já usmrtila draka věčně bdělého,
jenž chránil zlaté rouno stem svých závitů,
a jako spásná hvězda vzešel ti můj um.
Já zradila jsem otce i svůj rodný dům
a šla jsem s tebou do lolku, v cizí kraj,
ach, vedena víc láskou nežli rozumem!
A přivodivši Peliovi strašnou smrt
skrz jeho dcery, strachu jsem tě zprostila.
A za to vše, ničemníku největší,
jsi ty mě zradil, vzal sis novou manželku,
ač máš už děti se mnou! - neboť bezdětnost

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

tvou novou lásku mohla by snad omluvit.

(...)

Kam obrátím se nyní? Zdali v otcův dům,

jejž se svou vlastní pro tebe jsem zradila?

Či k Peliovnám? Pěkně by mě přijaly

ty nešťastnice, jimž jsem otce zabila!

Hle, rozhněvala jsem si rodné přátele

a zneprátelila si, škodíc v zájmu tvém,

i ty, jimž neměla jsem nikdy škoditi.

(...)

Médeia (vítězoslavně): Již vyjeví vám, družky, celý záměr svůj,

však - nečekejte věci příliš radostné!

Chci poslat nyní služku k lásonovi

a požádám ho, by se ke mně dostavil.

Až přijde, omámím ho slovy sladkými,

že souhlasím už se vším, že je dobře tak,

však poprosím, by děti směly zůstat –

ne proto, že bych chtěla zanechat je

zde v nepřátelské zemi vrahům pro posměch:

toť úklad, kterak zničit dceru královu!

Já pošlu po svých dětech dary nevěstě,

šat jemně tkaný s vínkem kutým ze zlata;

jak oblékne ty skvosty, bídně zahyne,

a tak i každý, kdo se dotkne nevěsty;

neb jedem smrtonosným natřu dary své!

Však o té věci nechci zatím mluvit.

Co dále? Běda, běda, jaký hrozný čin

pak musím spáchat: vlastní děti zavraždím!

A nic a nikdo nemůže jich zachránit!

(...)

Již neuzří svých synů nikdy naživu,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

jež zplodil se mnou, nikdy, nikdy nezrodí
mu děti nová žena: bídně zahyne
ta bídná mými kouzly jedu plnými.

Jsem žena, ne však slabá, tiché povahy
a chabé vůle; patřím k druhu jinému:
znám krutě nenávidět nepřátele své
a vřele milovat své přátele.
Jen takovým je souzen velký slavný los!
(...)

Výstup 4

Médeia: Ach, děti, děti, proč se na mne díváte
a usmíváte něžně, proč - ach, naposled?!

(Odvrací se od nich.)

Ó hrůza! Co mám činit? Prchla odvaha,
jak v jasné oči dětí svých jsem pohlédla.
O ne, já nemohu! - Pryč, vy hrozná myšlenky!
Já odvedu své děti s sebou ze země.
Což musím sama sebe trestat dvojnásob,
bych zkázou dětí jejich otce ranila?
Oh nikdy, nikdy! Pryč, vy hrozná myšlenky! -

Však co to dělám! Chci tak výsměch utržit
svých nepřátel, jež nechám trestu ujíti?
Ne, musím jednat! Hanba, jak jsem zbabělá,
že v slabosti jsem klesla k slovům změkčilým!
Mé dívky, jděte! Pevná bude ruka má! -

Óh, óh!

Ó ne, ach ne, mé srdce, nečiň toho, ne!
Ó nech je, nešťastnice, šetři synů svých!
Ač budeš v dáli, přec ti budou útěchou! -

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Však při bozích pomsty, v říši smrti sídlících,
to nestane se nikdy, abych vydala
své drahé děti potupě svých nepřátel!
Je rozhodnuto, nelze, nelze ustoupit!
Teď jistě zdobí vínkem **mladá nevěsta**
svou hlavu, spíná řízu - aby zhynula.
Nuž musím se už vydat na svou krutou pouť
a tyto poslat - na pouť ještě krutější.
Nuž řeknu jim své sbohem.

(Obrací se opět k dětem.)

Děti, podejte
své matce ručky, ať se s vámi polaská!
Ty milá ruko, ty milá hlavinko,
ty sličné dětské líčko, krásné tělíčko –
ach, buďte šťastny - tam kdes v dáli: o vše zde
vás oloupil váš otec. Sladký polibku,
ty teplý dechu dětský, měkká tvářinko –
ach, jděte, jděte!

(Odstrčí je; děti odcházejí do domu.)

Nemohu již hleděti
zde na vás, klesám přemožena tíhou zla!
A chápu, chápu, jaký zločin spáchat chci;
však silnější je vašeň než hlas rozumu,
ach, vašeň, kořen hříchu, bídy na světě.

(...)

láson: Ty vyvrheli, ženo nejvůš protivná
i mně i bohům, všemu rodu lidskému,
tys měla sílu proklát mečem děti své,
ty, jejich matka, a v nich zničilas i mne,
a vykonavši tento zločin bezbožný,
máš ještě smělost dívati se na slunce

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

a zemi? Kletba tobě! Dnes to jasně zřím,
však tenkrát jsem byl slepý, když jsem z domova,
z té divočiny, vedl si tě do Řecka,
tu bídnicí, jež otce, vlast svou zradila!
Tvých činů kletbu na mne boží svalili.
Tys bratra zavraždila v rodném domě tvém
a tak jsi vešla na mou krásнопřídou loď:
to byl tvůj začátek! A potom stala ses
mou chotí, zrodilas mi děti, synky dva,
a z lité žárlivosti jsi je zabila!
Ó toho nebyla by žádná z řeckých žen
se dopustila! A já jsem ti před nimi
dal přednost, vzal jsem si tě, zmar a zkázu svou,
ne ženu, lité zvíře! Skyllý, běsnící
kdes na západě, ty jsi ještě divější!
(...)
Já nebudu se těšit z mladé manželky,
a dětí, jež jsem zplodil, jež jsem vychoval,
už neoslovím za živa - jsou ztraceny!

Překlad Ferdinand Stiebitz

- *Přečtěte si text ukázky a shrňte, jakého činu se Médeia dopustila a proč.*
- *Vraťte se k dvěma tučně vytištěným veršům a zamyslete se (např. v kratší písemné úvaze) nad základní ideou Euripidovy tragédie. Jaký vnitřní konflikt Médeia řeší?*
- *Charakterizujte Médeiu a Iásona.*
- *Znáte báji o argonautech? Využijte některé z již zmiňovaných příruček a připomeňte si ji.*
- *V jakých situacích se ocitají hrdinové tragédií?*

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- *U kterého dramatika jsou postavy nejmíc determinovány vůlí bohů. Pokuste se i o srovnání Antigony a Médeie.*
- *Vybavíte si novější zpracování tohoto námětu?*
- *Kdo je autorem následujícího obrazu inspirovaného postavou Médeii?*

Domácí úkol:

Zopakujte si učivo o antické tragédii: časovou posloupnost dramatiků a krátkou charakteristiku jejich děl.